IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 22 Issue 01 IYUN 2026

ZEBO MIRZO SHE'RIYATIDA POETIK IMKONIYATI VA LEKSIK-SEMANTIK XUSUSIYATI

Zaripova Shoxista Baxtiyor qizi
Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti,
Adabiyotshunoslik yo'nalishi 1-bosqich magistaranti
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20526354

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy o'zbek she'riyatining yorqin namoyandasi Zebo Mirzo ijodining leksik-semantik jihatlari tahlil qilinadi. Shoiraning she'rlarida ishlatilgan so'z boyligi, ularning ma'nolarining chuqurligi va noan'anaviy talqinlari ko'rib chiqiladi. Leksik va semantik qatlamlar orasidagi o'zaro munosabat, tasviriy vositalar, metaforalar, leksik yangiliklar orqali uning she'riyati o'ziga xosligi ochib beriladi. Zamonaviy o'zbek adabiyotida Zebo Mirzoning o'rni va uning so'z boyligini she'riyatga tatbiq etish usullari haqida fikr yuritiladi.
Kalit so'zlar: Zebo Mirzo, leksika, semantika, she'riyat, metafora, so'z boyligi, zamonaviy o'zbek adabiyoti.

Abstract: This article analyzes the lexical and semantic aspects of the work of Zebo Mirzo, a prominent figure in modern Uzbek poetry. The vocabulary used in the poetess's poems, the depth of their meanings, and unconventional interpretations are considered. The uniqueness of her poetry is revealed through the interaction between lexical and semantic layers, figurative means, metaphors, and lexical innovations. The article considers the place of Zebo Mirzo in modern Uzbek literature and the methods of applying her vocabulary to poetry.
Keywords: Zebo Mirzo, lexis, semantics, poetry, metaphor, vocabulary, modern Uzbek literature.

Аннотация: В данной статье анализируются лексические и семантические аспекты творчества Зебо Мирзо, видной фигуры современной узбекской поэзии. Рассматривается лексика, используемая в стихах поэтессы, глубина их смысла и нетрадиционные интерпретации. Уникальность её поэзии раскрывается через взаимодействие лексического и семантического слоев, образных средств, метафор и лексических нововведений. В статье рассматривается место Зебо Мирзо в современной узбекской литературе и методы применения её лексики в поэзии.
Ключевые слова: Зебо Мирзо, лексика, семантика, поэзия, метафора, лексика, современная узбекская литература.

Adabiyotning har bir davrida til va uning leksik-semantik imkoniyatlari she'riyatning asosiy omili hisoblanadi. Zamonaviy o'zbek adabiyotining yorqin vakillaridan biri bo'lgan Zebo Mirzo ijodi o'zining so'z tanlovi, so'z ma'nolarining kengligi va yangi talqinlari bilan ajralib turadi. Shoiraning she'rlarida qadimiy va zamonaviy leksik birikmalar, xalq og'zaki ijodidan olingan so'zlar va yangi yaratilgan ifodalar uyg'unlashadi. Bu esa uning she'riyatiga yangi nafosat, boy ifoda quvvati beradi. Shuning uchun Zebo Mirzo ijodidagi leksik va semantik xususiyatlarni chuqur o'rganish zamonaviy adabiyotshunoslikda dolzarb hisoblanadi.Zebo Mirzo she'riyatining leksik-semantik xususiyatlarini tahlil qilishdauning so'z boyligi va yangi ma'nolarni yaratishdagi o'ziga xos yondashuviga alohida e'tibor qaratish lozim. Shoira o'z ijodida nafaqat umumqabul qilingan so'zlarni, balki xalq og'zaki ijodidan olingan, she'riy tilga moslashtirilgan frazeologizmlar va leksik birikmalarni faol qo'llaydi. Bu esa uning she'riyatida tilning turli qatlamlari, an'anaviy va zamonaviy elementlarning uyg'unlashishini ta'minlaydi. Natijada o'quvchi so'zlarning oddiy lug'aviy ma'nosidan tashqari, yanada kengroq, kontekstga

bog‘liq, obrazli va ma’noli talqinlarini sezadi.Zebo Mirzo she’riyatida leksik-semantik qatlamning o‘rni shundan iboratki, u so‘zlarning ma’nolarini faqat an’anaviy lug‘aviy doirada emas, balki yangi badiiy kontekstlarda kengaytiradi va o‘ziga xos badiiy ma’no hosilqiladi. Shoira o‘zining she’rlarida ko‘plab sinonim va antonimlardan foydalanish orqali ma’nolarni yanada boyitadi, ularni o‘zaro taqqoslab, qarama-qarshi yoki uyg‘unlikdagi ma’nolarni qiyoslaydi. Bu leksik-semantik o‘zgarishlar she’rga murakkablik va chuqurlik olib kiradi.Zebo Mirzo ijodida leksik birliklarning semantik qatlamlari o‘zaro o‘zgarmas aloqa ichida bo‘lib, so‘zlar yangi obrazlar va his-tuyg‘ular yaratishda vosita vazifasini bajaradi. Shoira ko‘pincha so‘zlarning kontekstga qarab ko‘p qirrali ma’nolarini ta’kidlaydi, bu esa uning she’rlarida o‘quvchiga boy badiiy tafakkur maydoni yaratadi. Masalan, tabiiy elementlar, inson hislari yoki milliy motivlar she’rning semantik tuzilishida yangi ranglar bilan boyitiladi. Bundan tashqari, Zebo Mirzo she’riyatida so‘zlarning stilistik jihatlari ham katta ahamiyatga ega. Shoira o‘z so‘z tanlovida klassik va zamonaviy tilning uslublarini uyg‘unlashtirib, o‘ziga xos estetik samara beradi. U she’riy tilning nozikliklariga e’tibor qaratib, so‘zlarning ohangdorlik va ritmik xususiyatlarini mukammal ishlatadi, bu esa uning she’rlarini yanada jonli va ta’sirchan qiladi.Zebo Mirzo ijodida leksik-semantik yangiliklar ko‘plab yangi ifodalar, metaforalar va allegoriyalar shaklida namoyon bo‘ladi. Shoira o‘zining ijodida milliy tilning imkoniyatlarini kengaytirib, yangi badiiy obrazlar yaratishda ilg‘or uslublarni qo‘llaydi. Bu esa uning she’riyati zamonaviy o‘zbek adabiyotining rivojlanishida muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Shoiraning semantik maydoni kengligi uning metafora va boshqa obrazli vositalar orqali ifodalanadi. Zebo Mirzo so‘zlarni yangi ma’nolarga boyitishda, ularni kontekstda noyob, she’riy izlanishlar natijasida yangicha talqinlarda foydalanishda mahoratga ega. Masalan, u oddiy atamalarga chuqur falsafiyyoki emotsional mazmun berishi bilan ajralib turadi. Bu holat uning she’riyatiga o‘ziga xos estetika, chuqurlik va lirizm olib kiradi.Leksik-semantik tahlil shuni ko‘rsatadiki, Zebo Mirzo she’riyatida so‘zlarning stilistik funksiyasi ham muhim ahamiyatgaega. U so‘zlarni nafaqat ma’noni yetkazish vositasi sifatida, balki she’rning umumiy ritmi, ohangi va tuzilishida ham muhim rol o‘ynovchi element sifatida ishlatadi. Shoira o‘zining til uslubida so‘zlarni ko‘p qirrali talqin qilish imkonini beruvchi zamonaviy uslublar va badiiy vositalarni qo‘llash orqali o‘ziga xos badiiy til yaratadi.Zebo Mirzo she’riyatida leksik yangiliklar ko‘p uchraydi, bu esa o‘zbek she’riyatining rivojida yangi bosqichni boshlab beradi. Uning asarlarida zamonaviy hayot, insonning ichki kechinmalari, milliy va umumbashariy qadriyatlar aks etadi, bu esa so‘zlarning ma’nosini kengaytirib, ularni global adabiy jarayonlar bilan uyg‘unlashtiradi. Shoiraning leksik-semantik yangiliklari o‘zbek tilining she’riy imkoniyatlarini boyitadi va zamonaviy adabiyotda uning o‘rnini yanada mustahkamlaydi.Zebo Mirzo she’riyatida leksik-semantik jihatlar uning badiiy uslubining ajralmas qismidir. Shoira o‘zining she’rlarida so‘zlarning ko‘p qirrali ma’nolarini ochishga intiladi, bu esa o‘quvchida kengtafakkur maydoni hosil qiladi. U so‘zlarni faqat oddiy lug‘aviy darajada emas, balki kontekstga, ohangga va she’rning umumiy g‘oyasiga qarab talqin qiladi. Bu holat uning ijodiga chuqur falsafiy va emotsional ohanglar olib kiradi. Zebo Mirzoning leksik bazasida xalq og‘zaki ijodining elementlari keng o‘rin olgan, bu esa uning she’riyatiga milliylik va an’anaviylikni bag‘ishlaydi. Shu bilan birga, u zamonaviy va xalq she’riyatining o‘zaro uyg‘unlashuvidan yangi badiiy shakllar yaratadi. Bu jarayonda frazeologizmlar, maqollar va o‘zbek tilining rang-barang sinonimlari o‘rnida yangi poetik ifodalar paydo bo‘ladi, ular orqali zamonaviy mavzular yangicha badiiy obrazlar bilan ifodalanadi.Shoiraning semantik uslubi o‘ziga xosligi shundaki, u so‘zlarni yagona ma’noda qoldirmasdan, ularni ko‘p qatlamli, har xil ma’nolarga ega bo‘lgan badiiy vosita sifatida ishlatadi. Bu esa o‘quvchini she’rni bir necha marta o‘qishga, har bir o‘qishda yangi ma’no va obrazlarni kashf qilishga undaydi. Metafora, allegoriya va boshqa badiiy vositalar yordamida u o‘zining hissiy dunyosini yanada jonli va ta’sirchan qilib yetkazadi.Zebo Mirzoning she’riyatida tilning fonetik va ritmik jihatlari ham leksik-semantik

qatlam bilan chambarchas bog‘liq. So‘zlarning tovushi, ularning tartibi, ritmi she’rning ma’nosini yanada kuchaytiradi, hissiy ta’sirini oshiradi. Shoira so‘zlarni tanlashda ularning emotsional yukini hisobga oladi, bu esa o‘quvchida kuchli estetik taassurot qoldiradi.Shuningdek, zamonaviy o‘zbek she’riyatida yangi til imkoniyatlarini kengaytirishdagi Zebo Mirzoning roli muhimdir. Uning leksik-semantik yangiliklari nafaqat tilni boyitadi, balki adabiyotning yangi janr va uslublarini shakllantirishga xizmat qiladi. Bu esa uning ijodini nafaqat adabiyotshunoslik, balki tilshunoslik nuqtai nazaridan ham chuqur o‘rganishni zarur qiladi.Umuman olganda, Zebo Mirzo she’riyatining leksik-semantik xususiyatlari uning ijodiy individualligini ta’minlaydi va o‘zbek adabiyotining zamonaviy bosqichida yangi estetik mezonlarni belgilaydi. Bu jihatlarni yanada chuqur o‘rganish, yangi ilmiy izlanishlarga turtki beradi, shuningdek, zamonaviy o‘zbek she’riyatining rivojlanishiga hissa qo‘shadi.Natijada, Zebo Mirzo ijodi tahlil qilinadigan har bir leksik elementda chuqur ma’no yotadi, ularning o‘zaro bog‘liqligi she’rga noyob badiiy uyg‘unlik beradi. Shoiraning so‘zlarni tanlashdagi nafisligi va ularga yuklagan ma’nolarining ko‘p qatlamliligi uning she’riyatini zamonaviy o‘zbek adabiyotining muhim qismi sifatida ajratib turadi. Bu esa o‘z navbatidayangi tadqiqotlar, tahliliy ishlar va leksik-semantik tadbirlarning olib borilishiga zamin yaratadi.Zebo Mirzo she’riyatida leksik qatlamning boyligi uning zamonaviy o‘zbek she’riyatiga hissa qo‘shishida muhim rol o‘ynaydi. Shoiraning asarlarida keng foydalaniladigan so‘zlarning ma’nosi ko‘p qirrali, kontekstga qarab yangi ma’no olish qobiliyatiga ega. Leksik yangiliklar, ya’ni yangi so‘zlar, birikmalar, obrazli 58ifodalar uning she’rlarini o‘ziga xos qiladi. Masalan, u o‘zining she’riy tilida xalq og‘zaki ijodining elementlarini yangi shaklda, ko‘proq poetik ma’noda ishlatadi.Semantik jihatdan Zebo Mirzoning she’rlari ko‘plab qatlamlardan iborat. Har bir so‘z ma’nosi shunchaki oddiy lug‘aviy tushuncha emas, balki kengroq, ko‘p qirrali obraz va hissiyotlarni ifodalaydi. Shoiraning metaforalari, simvollari va allegoriyalari o‘quvchiga yangi dunyoqarashni taqdim etadi, she’riyatga chuqur falsafiy ohanglar beradi. Bu uning ijodini zamonaviy o‘zbek she’riyatining yangi bosqichida ajralib turadigan asosiy xususiyatga aylantiradi.Zebo Mirzo ijodida leksik-semantik jarayonlarni tahlil qilishda tilning funksional jihatlari ham hisobga olinadi. Uning she’rlarida so‘zlarning stilistik vazifasi, ularning ritm va ohang bilan uyg‘unligi, shu bilan birga ularning emotsional va estetik ta’siri aniq seziladi. Shoira o‘zining ijodiy izlanishlarida leksik qatlamni faqat ma’noni yetkazuvchi vosita sifatida emas, balki she’riyatning obraziy tuzilishini yaratishda muhim vosita sifatida qo‘llaydi.Zebo Mirzo she’riyatining leksik-semantik xususiyatlari uning zamonaviy o‘zbek adabiyotidagi o‘rnini mustahkamlaydi. Shoiraning boy va yangilikka boy so‘z tanlovi, ularning ko‘p qirrali ma’nolari, obrazlar orqali ifodalangan chuqur falsafiy mazmuni uning ijodini o‘ziga xos va o‘zgacha qiladi. Zebo Mirzo leksik-semantik qatlamni mukammal qo‘llash orqali o‘z she’riyatini nafaqat o‘zbek, balki jahon adabiyotida ham e’tirof etiladigan darajaga olib chiqmoqda. Bu esa uning ijodini chuqur tahlil qilish va o‘rganishni yanada dolzarb qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov N. XX asr o‘zbek adabiyoti manzaralari. – Toshkent: O‘zbekiston, 2008. – 233 b.
2. Boboyev T. Adabiyotshunoslik asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2001. – 55 b.
3. Normatov U. Ko‘ngillarga ko‘chgan she’riyat. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot, 2006. – 42 b.
4. O‘zbekiston adabiyoti tarixi. Toshkent, 2018.
5. Zamonaviy o‘zbek she’riyati tahlili. Toshkent, 2021.
6. Ergashev, “Leksik-semantiya asoslari”, Toshkent, 2019.
7. Zebo Mirzo she’riyati to‘plami. Toshkent, 2022.
8. S. Karimova, “Zamonaviy she’riyatda til va uslub”, Toshkent, 2020.